

FORMAND-
SKABET

RÅDET
FOR
**BØRNS
LÆRING**

**NY DAGSORDEN
FOR DANMARKS
DAGTILBUD**

SÅDAN STYRKER VI KVALITETEN
FOR DE 0-6-ÅRIGE

INDHOLD

FORORD/SIDE 3

**TRE PUNKTER TIL EN NY DAGSORDEN
FOR DANMARKS DAGTILBUD/SIDE 5**

**STRATEGISK RETNING OG TYDELIG
OPFØLGNING/SIDE 8**

**STYRK DE FAGPROFESSIONELLES KOMPETENCER
TIL AT UDVIKLE LÆRINGSMILJØER/SIDE 12**

**SÆT MÅLRETTET IND FOR AT BEKÆMPE
LÆRINGSULIGHEDEN /SIDE 16**

FORORD

Formandskabet for Rådet for Børns Læring har gennem tre år sat fokus på kvaliteten i dagtilbuddene for de 0-6-årige børn i Danmark. Det er sket gennem løbende drøftelser med børne- og undervisningsministeren, med de professionelle aktører på området og gennem beretninger, kronikker og andre publikationer med Formandskabet som afsender.

Ambitionen med denne publikation er at samle tanker og tråde – og i én samlet pakke levere Formandskabets anbefalinger til, hvordan Danmark kan styrke kvaliteten i de dagtilbud, som ikke bare spiller en helt fundamental rolle for børns opvækst- og udviklingsbetingelser, men også for deres muligheder resten af livet.

Et sådant kvalitetsløft er bydende nødvendigt – og nødvendigt nu. Som det fremgår af teksten på de følgende sider, har vi i dag ikke en fælles systematisk viden om, hvilken kvalitet de 0-6-årige dagligt møder i de dagtilbud, som samfundet hvert år investerer cirka 30 milliarder kroner i. Vi ved efterhånden en del om, hvad kvalitet er. Vi ved også, at mange dagtilbud arbejder seriøst og godt med kvalitetsudvikling, men hvor mange de er, og hvor de befinder sig, ved vi ikke, og derfor kan vi heller ikke lære af dem.

Hvad vi imidlertid ved er, at dagtilbuddene generelt ikke har mindsket *læringsuligheden*, det vil sige den systematiske ulighed i betingelser for at lære og udvikle sig, som er et resultat af, at børn fødes ind i familier med forskellig social baggrund. Alene denne konstatering burde være anledning nok til, at samfundets voksne beslutningstagere skærpede deres fokus og højnede deres ambitioner på de yngste medborgeres vegne.

Publikationen har derfor også som mål at samle aktørerne på dagtilbudsområdet om en ny, ambitiøs og sammenhængende dagsorden for landets dagtilbud. Det er vores håb, at den vil blive læst og diskuteret i Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling, blandt Folketingets børne- og undervisningspolitiske ordførere og kommunalpolitikere, i de kommunale forvaltninger, i de faglige organisationer på dagtilbudsområdet samt ikke mindst blandt dagtilbudsledere og dagtilbuddenes fagprofessionelle medarbejdere.

København, oktober 2016

Formandskabet for Rådet for Børns Læring

*Agi Csonka (formand), Stefan Hermann, Fie Lademann, Andreas Rasch-Christensen,
Gitte Reimann, Charlotte Ringsmose og Anders-Peter Østergaard*

TRE PUNKTER TIL EN NY DAGSORDEN FOR DANMARKS DAGTILBUD

Ingen andre af Danmarks vigtigste velfærdsområder er præget af samme paradokser som dagtilbudsområdet.

90 procent af landets 1-2-årige og 98 procent af de 3-5-årige er indskrevet i vuggestuer, børnehaver og dagpleje. Intentionerne bag lovgivningen på området er på mange måder ambitiøse. Vi bruger hvert år cirka 30 milliarder kroner på området – og al solid forskning viser, at dagtilbuddene har fundamental indflydelse på børns trivsel, læring og livsmuligheder. Det burde være et stærkt afsæt til at sikre landets børn gode og lige muligheder for at udvikle sig.

Men paradokset viser sig, når man ser på, hvordan vi som samfund i praksis prioriterer og håndterer området: Der er ingen klare mål for dagtilbuddenes indhold og kvalitet, en høj andel af dagtilbuddenes personale er ufaglært, og vi har ikke noget overblik over den faktiske kvalitet i institutioner og dagpleje. På trods af de mange skåltaler om vigtigheden af tidlig indsats ser vi ikke denne viden omsat i reelle prioriteringer og ambitioner på sektorens vegne.

Hvis der var vished om, at dagtilbuddene faktisk giver de 0-6-årige *lige* og *gode* udviklings- og læringsmuligheder, kunne man relativt uanfægtet acceptere de fraværende ambitioner på området. Men denne vished har vi ikke.

Reelt har de beslutningstagere, der lægger de politiske, økonomiske og faglige rammer for dagtilbuddene – dagtilbudslederne, de kommunale forvaltninger, de folkevalgte i kommuner og Folketinget samt sektorens minister – ringe muligheder for at træffe præcise beslutninger på et sobert, oplyst grundlag. Dels fordi dagtilbudsområdet er præget af manglende overblik over og viden om, hvad der reelt foregår i dagtilbuddene, og debatten derfor ofte kommer til at handle om normeringer og åbningstider. Dels fordi området gennem flere årtier har været præget af ufrugtbare diskussioner om forholdet mellem leg og læring, mellem fri udfoldelse og voksenstrukturerede aktiviteter. Diskussioner, som har gravet grøfter, og som på ingen måde har gjort det lettere for pædagoger, ledere eller forvaltninger at træffe beslutninger om, hvordan dagtilbuddene skal tilrettelægges.

Samtidig er der en stigende opmærksomhed på, at *læringsuligheden* – forskellen mellem, hvordan børn med forskellig social baggrund klarer sig i skolen – begynder tidligt og bider sig fast. Den mindskes ikke i dagtilbuddene. Og i skolen er det på mange punkter for sent at rette op på det kompetenceunderskud, som de ikke-privilegerede børn har udviklet i løbet af deres første leveår.

Der er således mange indlysende grunde til, at der bør sættes en ny og langt mere ambitiøs dagsorden for dagtilbuddene i Danmark. En dagsorden, der har til formål at styrke kvaliteten i den leg, læring og omsorg, de 0-6-årige skal møde i vuggestuer, dagpleje og børnehaver.

Dagtilbudssektoren i Danmark er stor og kompleks. Og skal man styrke og sikre kvaliteten i den helt almindelige hverdag, der møder børnene på Tudsestuen, skal der skrues på mange håndtag og foretages mange justeringer – i alle hjørner af sektoren. Fra præciseringer af loven om dagtilbud, justering af pædagoguddannelsen over bedre redskaber til kvalitetsudvikling i landets kommuner til efteruddannelse af dagtilbuddenes pædagogiske personale og nye samarbejdsformer mellem forskellige fagprofessionelle grupper på børneområdet. Blandt andet.

Vi peger i denne publikation på tre områder, der skal sættes fokus på. Det er områder, der har særlig betydning for udvikling af stærke læringsmiljøer. Kvalitet er imidlertid andet og mere end de elementer, vi her peger på.

Kvalitet i dagtilbud er – i følge dagtilbudsloven – når alle børn oplever et omsorgsfuldt og trygt udviklingsmiljø, hvor de trives og deltager aktivt i stimulerende læringsmiljøer og fællesskaber. For at opnå dette er der en række forhold, der skal være til stede, herunder blandt andet:

- En tilstrækkelig normering
- Et veluddannet personale
- Mindre børnegrupper ledet af uddannet personale
- Gode fysiske rammer
- Gode, inkluderende fællesskaber i børnegruppen
- Et udviklende og empatisk samspil mellem børn og voksne
- Et godt forældresamarbejde
- Stimulerende læringsmiljøer.

Et kvalitetsløft er således ingen enkel opgave. Den kræver, at alle sektorens politiske, administrative og fagprofessionelle aktører løfter deres opgaver på delvist nye måder – og at de bevæger sig i samme overordnede retning, med samme pædagogiske kompas og samme overordnede mål for øje. Helhedstænkning med andre ord.

Der er heldigvis meget godt at bygge på. Den decentrale og borgernære måde at organisere velfærden på er essentiel – også på dagtilbudsområdet. Og Danmark har en række styrker på området og dermed også gode forudsætninger for at øge kvaliteten i de dagtilbud, der er hverdagen for langt hovedparten af 0-6-årige børn. Folk fra hele verden valfarter til Danmark for at studere den unikke danske dagtilbudstradition, hvor udvikling i fællesskabet er i højsædet. Men ambitionerne er steget; vi ved, at det er her, de første og vigtigste skridt i det enkelte menneskes historie tages, og at det kræver et stærkere fokus på, hvordan leg, læring, omsorg og udvikling spiller sammen. Og derfor må og bør alle dele af dagtilbudssektorens arkitektur – alle fagprofessionelle og alle led i styringskæden – være indstillet på at bidrage til en ny dagsorden, hvis kvaliteten i landets dagtilbud skal højnes.

Formandskabet for Rådet for Børns Læring har udpeget tre overordnede punkter til en ny dagsorden for Danmarks dagtilbud. De tre punkter, der uddybes i denne publikation, er:

- 1. Strategisk retning og tydelig opfølgning** – gennem klare mål, indikatorer, der kan følges op på, og en sikker og brugbar viden om den faktiske kvalitet i de danske dagtilbud
- 2. Et løft af de fagprofessionelles kompetencer** – gennem fokus på læring i grunduddannelse, efteruddannelse og styrkelse af professionsfagligheden
- 3. Bekæmpelse af læringsulighed** – gennem en målrettet og tidlig indsats, som skal sikre alle børn lige muligheder.

STRATEGISK RETNING OG TYDELIG OPFØLGNING

OMSÆT DAGTILBUDSLOVENS GODE FORMÅL TIL KLARE MÅL

Den danske dagtilbudsdiskussion er præget af en misforstået modstilling mellem læring og omsorg, mellem leg og læring. Denne modstilling har intet på sig – hverken i den virkelige verden på Gul Stue eller i dagtilbudslovens beskrivelse af formålet med dagtilbuddene.

Formålsbeskrivelsen har fokus på *helheden*: på fællesskaber, trivsel, leg, læring, omsorg og trykthed. Det er et rigtig godt formål, og det udtrykker de helt centrale værdier i den danske dagtilbudstradition om fællesskaber og medbestemmelse, om et sammenhængende hele præget af leg, læring, omsorg og trykthed.

Men formålet har for længe fået lov til at stå som en uforpligtende programerklæring. Det vil sige intentioner, som ikke giver konkret retning eller præcise forpligtelser for aktørerne på området. Arbejdet med formålet skal styrkes og skal kunne genfindes i alt i dagtilbuddene – i kulturen, den fysiske indretning, personalet, arbejdsformerne osv. Og med udgangspunkt i formålet skal der sættes nogle klare mål, der på en og samme gang afspejler formålets bredde og giver retning for den måde, hvorpå forvaltninger og dagtilbud kan håndtere hverdagens konkrete arbejder, problemer og udfordringer. Formål og mål skal gå hånd i hånd – og mærkes som noget, der betyder og flytter noget for børnenes hverdag i dagtilbuddene. Formålet giver os inspiration til at sikre bredden i vores dagtilbud, mens målene kan hjælpe os med at give udviklingen retning. Det er derfor vigtigt hele tiden at pendulere mellem formål og mål – på alle de mange elementer, der gør danske dagtilbud til noget helt unikt, og på at give dagtilbuddene retning, så de kan udvikle sig og blive endnu bedre.

ANBEFALING: FIRE OVERORDNEDE MÅL

Børn skal være, børn skal lære, børn skal gøre, og børn skal høre til

Så enkelt er det egentlig. Og det er i bund og grund dét, dagtilbuddenes formål handler om.

Formandskabet foreslår en fokusering på fire overordnede mål, som er direkte udledt af intentionerne i dagtilbudsloven. Disse mål bør være udgangspunktet for det kvalitetsløft, som skal styrke alle børns muligheder for at udvikle sig og lære i dagtilbuddene:

Mål 1: Alle børn oplever et omsorgsfuldt og trygt udviklingsmiljø (§ 7, stk. 2)

Mål 2: Alle børn deltager i et stimulerende læringsmiljø (§ 7, stk. 3)

Mål 3: Alle børn lærer og udvikler sig alderssvarende – læringsuligheden skal mindskes (§ 1, stk. 3)

Mål 4: Alle børn trives og er aktive i meningsfulde fællesskaber (§ 7, stk. 4)

OMSÆT MÅLENE TIL BRUGBARE KVALITETSINDIKATORER

For at disse mål skal være retningsgivende i hverdagen, skal de operationaliseres og omsættes til nogle få indikatorer – eller tegn – som der kan følges op på både nationalt og lokalt.

Mål og indikatorer må aldrig blive fjender af det overordnede formål, de skal fremme. Indikatorer skal først og fremmest give os et grundlag for en meningsfuld dialog om, hvor og hvordan ressourcer kan prioriteres, for at få den bedste trivsel, udvikling og læring for børnene.

En operationalisering og udvikling af indikatorer for den kvalitet, vi bør stræbe efter for vores dagtilbud, bør derfor gennemføres med inddragelse af de væsentligste aktører på området. Kun på den måde kan indikatorerne blive relevante og praktiske redskaber i hverdagen – for det pædagogiske personale, for dagtilbudslederne og for de kommunale forvaltninger.

At opstille meningsfulde indikatorer eller tegn, der indfanger dét, vi gerne vil opnå i hverdagen, er ikke let. Der er en risiko for, at indikatorerne stjæler al opmærksomheden og bliver betragtet som dét vigtigste i udviklingen af dagtilbuddene. Det er de ikke. De er netop indikationer på, om vi er på rette vej. Om der sker en udvikling. Der er endvidere en risiko for, at indikatorerne bliver verdensfjerne uden forbindelse med hverdagen. Og der er en risiko for »teaching to the test«, hvor man blindt forfølger de mål, der kan måles og vejes, og glemmer at gøre det, der skal til, for at udvikle kvaliteten.

Men svaret på disse grundlæggende udfordringer er ikke at undlade at sætte mål eller måle på udviklingen. Svaret er at udvikle nogle få og relevante indikatorer – og ikke mindst: at bruge dem klogt og reflekteret.

Ministeren og Folketinget skal have mulighed for at følge, om målene for landets dagtilbud reelt omsættes i praksis i sektoren som helhed. Og kommunalbestyrelserne skal have mulighed for at lokalisere, hvor i kommunen det går godt og mindre godt med at implementere de overordnede mål. Men at give indikatorerne den plads, de skal have – som et af flere redskaber, der kan danne grundlag for en frugtbar drøftelse af, om vi er på rette vej – er et fælles ansvar.

ANBEFALING: INDIKATORER FOR KVALITET

Formandskabet foreslår, at der med udgangspunkt i formålet udvikles nogle overordnede mål, og at der udvikles nogle indikatorer for målene, som der kan følges op på både nationalt og lokalt. Indikatorerne udvikles sammen med de væsentligste aktører på området.

SKAB SIKKER OG BRUGBAR VIDEN OM DEN FAKTISKE KVALITET I LANDETS DAGTILBUD

Danmark bruger hvert år 30 milliarder kroner på dagtilbudsområdet, men vi aner ret beset ikke, om pengene bruges på at skabe høj kvalitet. Og det er svært at sætte retning for kvalitetsudviklingen, når vi ikke ved, hvor vi står.

Danmark er et af de lande i verden, der bruger flest økonomiske ressourcer på dagtilbudsområdet. Men bruges de bedst muligt? Det kan vi ikke vide, hvis ikke vi har et overblik over, hvor kvaliteten er høj eller lav i den virkelige verdens dagtilbud: Hvad er dagtilbud gode og mindre gode til? Er der den nødvendige adgang til specialkompetencer? Har ledelsen fokus på faglig udvikling og sparring? Har pædagogerne tilstrækkeligt fokus på alle børns udvikling og læring? Er der en varm og omsorgsfuld relation mellem voksne og børn?

Der er behov for en »tilstandsvurdering« af de danske dagtilbud. En national kvalitetsundersøgelse, som både kan afdække, på hvilke områder vi har de største kvalitetsudfordringer, og som kan bruges som redskab til lokalt at identificere og følge op på de kvalitetsudfordringer, der viser sig. Ministeren og Folketinget skal have et nationalt overblik over, hvor kvalitetsudfordringerne er. Er det især at skabe gode læringsmiljøer, der er problemet? Er problemet, at der ikke er tilstrækkeligt fokus på børnenes udvikling? Osv.

En god national kvalitetsundersøgelse kan sige noget om, hvilke typer af kvalitetsudfordringer der er mest udbredt i Danmark. Hvad danske dagtilbud er gode til og mindre gode til. Men den lokale forvaltning har brug for en mere præcis lokalisering af, hvilke dagtilbud i kommunen der har

hvilke problemer. Undersøgelsen bør gennemføres, så den samtidig kan være et *redskab*, som kommunerne kan bruge direkte til at undersøge kvaliteten i deres egne dagtilbud. Forvaltningen skal – uden de store omkostninger – kunne gennemføre sin egen kvalitetsmåling og dels se, hvor skoen trykker i de enkelte dagtilbud, dels sammenligne kommunen i forhold til et nationalt gennemsnit.

Grisen bliver ikke federe af at blive vejlet. En undersøgelse af kvaliteten gør det ikke i sig selv. Men skal vi give kvalitetsudviklingen retning og bruge pengene klogt, så er det en god ide at vide, hvor kvaliteten halter. Ikke for at slå hinanden oven i hovedet, men for at få øje på, hvor ressourcerne skal kanaliseres hen.

Det, vi anbefaler, er således en repræsentativ undersøgelse, der helt konkret belyser rammer og indhold, herunder blandt andet:

- Hvordan ser det ud med ressourcer, normeringer og personalets uddannelse?
- Hvordan er adgangen til specielle kompetencer og ressourcepersoner?
- Hvordan arbejdes der med læring i dagtilbuddene?
- Hvordan er relationen mellem voksne og børn?
- Hvordan sikrer ledelsen høj faglighed i den pædagogiske praksis – og hvordan rammesættes, organiseres og tilrettelægges praksis?

For yderligere uddybning af kvalitetsundersøgelsen se i øvrigt Formandskabets beretninger fra 2015 og 2016.

Med den nationale undersøgelse får vi hurtigt et klarere billede af kvalitetens tilstand i danske dagtilbud, og vi får et redskab, som kommunerne kan bruge til at afdække kvaliteten af dagtilbuddene i kommunen.

Dette redskab kan imidlertid ikke stå alene, når forvaltningerne og kommunalbestyrelserne skal have et godt grundlag for at udvikle kvaliteten i kommunens dagtilbud. Her vil Formandskabet anbefale, at kommunerne arbejder med flere forskellige indfaldsvinkler til kvalitetsarbejdet. Kvalitetsundersøgelsen bør således kombineres med indsamling og analyse af alle »hårde« data, som kommunen råder over, et styrket systematisk fagligt og pædagogisk tilsyn og en dialog med dagtilbuddene om deres egne refleksioner og analyser af udfordringer og indsatser.

ANBEFALING: NATIONAL KVALITETSUNDERSØGELSE OG KVALITETSVURDERINGSVÆRKTØJ

Formandskabet foreslår, at **ministeren** iværksætter en national og repræsentativ undersøgelse af kvaliteten i danske dagtilbud, som både afdækker, hvor de største kvalitetsudfordringer er, og som kan bruges lokalt som et redskab i kommunen til at identificere udfordringer og følge op på kvalitetsudviklingen.

STYRK DE FAGPROFESSIONELLES KOMPETENCER TIL AT UDVIKLE LÆRINGSMILJØER

De voksne i dagtilbud – og kvaliteten af interaktionen mellem den voksne og barnet – er den enkeltfaktor, der betyder allermost for børnenes udvikling, læring og trivsel i dagtilbuddet. Derfor kan et kvalitetsløft for dagtilbudsområdet kun ske, hvis vi målrettet løfter kompetencerne hos de voksne, som børnene er sammen med i løbet af dagen.

Vi bryster os ofte af, at vi har nogle af de bedst uddannede pædagoger i verden, og at vi i forhold til normeringer, dagtilbudsdækning mv. er blandt verdens førende. Mange andre lande valfarter hertil for at lære om, hvordan man skaber varme og trygge fællesskaber i dagtilbuddene. Men ambitionerne er steget: Vi skal blive bedre til at modvirke læringsuligheden. Og her er gode, stimulerende læringsmiljøer helt afgørende.

GODE PÆDAGOGISKE LÆRINGSMILJØER

Læring i dagtilbud er ikke en skolificering. Læring er et integreret element i leg, i hverdagens gøremål og i den omsorg, den voksne yder barnet. Læring er indlejret i udforskningen af en myretue, i spisesituationen, i sang- og rytmiklege og i de forløb, det pædagogiske personale tilrettelægger med særlige temaer, ture osv. Læring skal forstås bredt som børns kognitive, sociale og emotionelle udvikling, men også bredt i forhold til en dagligdag præget af spontan leg, rutiner omkring middagsmaden og planlagte aktiviteter.

Læringsmiljøer af høj kvalitet kalder i høj grad på et fagligt dygtigt, kompetent og empatisk personale og ledelse, der evner at have blik for, hvordan praksis kan udvikle sig, således at børnene får de bedste muligheder for at lære og udvikle sig.

En del af ledelsens og personalets arbejde med at facilitere læringsmiljøer af høj kvalitet er blandt andet at have pædagogisk didaktiske overvejelser om et læringsmiljø, der understøtter børnegruppens kropslige, sociale, emotionelle og kognitive læring og udvikling. Pædagogisk didaktiske overvejelser handler i den sammenhæng om viden om børnefællesskabets og børnenes perspektiver. De didaktiske overvejelser handler også om tilrettelæggelse af læringsmiljøer, som er mangfoldige, aktive og kreative, og som udvikler børnenes mulighed for at skabe og udtrykke sig. Endelig handler didaktiske overvejelser om en systematisk evaluering af den pædagogiske praksis, der spiller ind i de faglige refleksioner over børnenes læring og udvikling.

Kilder: Formandskabets beretning 2016 og Mastergruppen for en styrket pædagogisk læreplan 2016

Læringsmiljøer af høj kvalitet kalder i høj grad på et fagligt dygtigt, kompetent og empatisk personale og på en ledelse, der fortløbende har blik for, hvordan praksis kan organiseres og tilrettelægges, således at børnene får de bedste betingelser for at lære og udvikle sig. Derfor bliver vi nødt til at spørge: Er de fagprofessionelle dygtige nok til netop dette – at arbejde med de 0-6-årige børns læring?

Manglen på nationalt overblik over de faktiske kvalitetsforhold i dagtilbudssektoren efterlader os med mange ubesvarede spørgsmål – også på dette specifikke område. Men vi har forskellige indikationer, der peger i retning af, at det er en udfordring for pædagogerne at skabe rum for arbejdet med et bredt læringsbegreb, hvor der både er fokus på børns kognitive, sociale og emotionelle udvikling (se blandt andet Formandskabets beretning fra 2016).

Hvis børnene skal klare sig godt videre i livet, så skal *alle* færdigheder og kompetencer udvikles. Det kræver læringsmiljøer af høj kvalitet, hvor personalet igangsætter aktiviteter i form af udfordrende lege, som understøtter og udvikler barnets socio-emotionelle og kognitive læring. Og hvor barnet er aktiv initiativtager, og personalet faciliterer børnenes interessefelter, deltager i aktiviteterne og stiller relevante spørgsmål samt hjælper dem til at udvikle aktiviteterne.

Der skal sættes bredt ind, hvis vi skal løfte kompetencerne hos det pædagogiske personale og lederne: Grunduddannelsen for pædagoger skal styrkes, og lederens kompetencer til at lede fagprofessionelle og understøtte udvikling af læringsmiljøer skal styrkes. Både ledere og medarbejdere skal tilbydes den rigtige efteruddannelse, som spiller klogt sammen med kompetenceudvikling i den daglige praksis.

Og ikke mindst skal professionen styrkes. Vi skal have en stærk analytisk kultur i dagtilbuddene, hvor dygtige fagprofessionelle analyserer egen praksis, lærer af hinanden og forstår at bruge og omsætte andres erfaringer og forskningsviden til udvikling af den daglige praksis. Det er først og fremmest fagligt dygtige og udviklingsorienterede pædagoger med en fælles tilgang til kvalitet og en vilje til at stå på mål for den, som kan løfte kvaliteten i vores dagtilbud.

ANBEFALINGER

Formandskabet foreslår følgende tiltag for at styrke de fagprofessionelles kompetencer og forbedre kvaliteten af læringsmiljøerne:

- **Det pædagogiske personales efteruddannelse bør have fokus på læring.** Det er ikke tilstrækkeligt at se på den pædagogiske grunduddannelse, hvis vi skal styrke den faglige udvikling i dagtilbuddene. **Ministeren** opfordres også til i samarbejde med **uddannelses- og forskningsministeren** at indgå i et strategisk samarbejde med **professionshøjskolerne, KL og andre aktører** om at sikre gode efteruddannelses tilbud, som målrettes kompetencer til at udvikle gode, alderssvarende læringsmiljøer. Den foreslåede kvalitetsundersøgelse kan også her være et vigtigt redskab til at identificere, hvor der er behov for at sætte ind med efteruddannelse og kompetenceudvikling lokalt i kommunerne.
- **En ny pædagogisk læreplan bør følges op af fokuseret efteruddannelse.** I forbindelse med eventuel vedtagelse og implementering af en ny, styrket pædagogisk læreplan i 2017 er det afgørende, at **ministeren** sikrer, at der gennemføres en landsdækkende efteruddannelsesindsats af det pædagogiske personale og ledelseslag. Kun på den måde kan vi sikre, at den nye læreplan bliver omsat, anvendt og oplevet som meningsfuld i det pædagogiske arbejde med at styrke børnenes læring.
- **En national uddannelse for dagtilbudsledere.** Gode læringsmiljøer kræver også, at ledelsen i dagtilbuddene tager ansvar for og er i stand til at understøtte, sætte retning for og udvikle fagligheden i dagtilbuddenes dagligdag. Derfor bør **ministeren** i samarbejde med **KL og andre aktører på området** undersøge, om man kan styrke ledelsen tæt på fagligheden ved at etablere en national dagtilbudslederuddannelse. Dette initiativ skal også ses i sammenhæng med udviklingen af en eventuel national skolelederuddannelse.
- **Massiv opkvalificering af ufaglært personale i dagtilbud.** Det er et reelt problem for kvaliteten i den danske dagtilbudssektor, at fordelingen mellem faglært og ufaglært personale i daginstitutionerne er cirka 60/40, og at vi har dagplejere og private børnepassere, som stort set ikke er pædagogisk uddannet. Derfor opfordres både **regeringen og kommunalpolitikere** til at prioritere midler til en massiv opkvalificering af ikke-uddannet personale, og at de retter et særligt fokus på kompetenceudvikling af dagplejere og private børnepassere. Samtidig bør der stilles skarpere krav om, at dagplejere og private børnepassere skal have en tilknytning til et professionsfagligt miljø i et dagtilbud.

ANBEFALINGER

Formandskabet foreslår også følgende tiltag for at styrke de fagprofessionelles kompetencer og forbedre kvaliteten af læringsmiljøerne:

- **Evaluering af læringsaspektet på pædagoguddannelsen.** Hvis pædagoger skal blive bedre til at arbejde systematisk og vidensbaseret, så de understøtter barnets udvikling af kognitive såvel som non-kognitive kompetencer, bliver vi nødt til at se nærmere på, om pædagogerne lærer det på grunduddannelsen. Understøtter den nye pædagoguddannelse i tilstrækkelig grad pædagogernes arbejde med læring, herunder også arbejdet med den pædagogiske læreplan? Det bør være et prioriteret fokusområde i den evaluering, som **Uddannelses- og Forskningsministeriet** har igangsat af pædagoguddannelsen.
- **Der bør etableres et fagligt selskab for pædagoger.** Læringsmiljøer og dagtilbud af høj kvalitet, der løfter og udvikler alle børn, kræver også en stærk professionsfaglighed hos pædagogerne. De skal være faglige fyrtårne og vise, at de udgør en *profession*, der kan sit kram og gør en forskel, fordi de har den faglige viden om, hvad der skal til. For at styrke professionsfagligheden opfordres **professionshøjskolerne, BUPL og FOA** derfor til at tage initiativ til at etablere faglige selskaber på dagtilbudsområdet, i lighed med faglige selskaber for sygeplejersker og sundhedsplejersker. Formålet med disse faglige selskaber er at styrke en fælles professionsbevidsthed om, hvad kvalitet er, hvordan man udvikler den – og hvad pædagoger skal kunne for at udvikle kvaliteten – og hvordan man bruger forskning og anden viden til altid at være på forkant med den pædagogiske udvikling.

SÆT MÅLRETTET IND FOR AT BEKÆMPE LÆRINGSULIGHEDEN

Danmarks børn har ikke lige muligheder for at lære, blive kloge, nysgerrige og ambitiøse. De fødes ind i familier med meget forskellige forudsætninger for at give deres børn de bedste lærings- og udviklingsmuligheder. Og uligheden fastholdes eller forstærkes ligefrem, fra barnet begynder i dagtilbud, til det går ud af skolen og videre i uddannelsessystemet.

Politikere, kommuner, uddannelsesinstitutioner, ledere og pædagogisk personale bør sætte bekæmpelsen af denne læringsulighed øverst på dagsordenen. Det indebærer et målrettet fokus på læringen i dagtilbuddene. For allerede i vuggestuealderen ses der markante forskelle i børns kognitive og socio-emotionelle kompetencer. Undersøgelser har vist, at socialt udsatte børn ikke mødes med samme positive ambitioner, krav, udfordringer og stimuli fra dagtilbuddet som deres jævnaldrende. De vokser op i en form for lærings- og forventningsfattigdom. Dermed går enorme potentialer tabt. Både for det enkelte barn og for samfundet som helhed.

I Danmark er der bred enighed om, at alle børn skal have lige muligheder, fra de starter i dagtilbud og i resten af deres opvækst. Men på trods af års ambitioner, skåltaler og målsætninger om, at både dagtilbud og skole skal styrke den sociale mobilitet og mindske betydningen af den sociale baggrund, er netop den sociale baggrund stadig afgørende for, hvad børn kan lære – og være. Og der er desværre ikke mange tegn på, at det ændrer sig.

Danmark halter bagefter de øvrige nordiske lande, når det gælder om at mindske betydningen af social baggrund. PISA-undersøgelser viser, at Danmark ganske enkelt er dårligst i Norden til at udligne læringsuligheden i løbet af folkeskoletiden. Og læringsuligheden er tilmed skævt fordelt geografisk, så en stor andel af børn med svag hjemmebaggrund er indskrevet i de samme dagtilbud. En kortlægning fra KORA viser, at de kommuner, der har flest udsatte børn, også har de dårligste personalenormeringer i dagtilbuddene. Det kommer der ikke megen læringslighed ud af.

En effektiv indsats mod den læringsulighed, som eksisterer i Danmark anno 2016, kræver et målrettet fokus på den del af barndommen, som kommer før børnehaveklassen. Det er for sent at rette op på læringsuligheden i folkeskolen, da børns kognitive og socio-emotionelle færdigheder – og dermed læringspotentialet – er grundlagt længe før skolestart. Derfor skal der i indsatsen fokus på:

- En tidlig og tværprofessionel indsats, herunder identifikation og opsporing af børn
- Involvering og samarbejde med forældrene, særligt i forhold til at styrke læringsmiljøet i hjemmet
- En oprustning af personalets kompetencer, hvor en systematisk tilgang til det pædagogiske arbejde med læring skal stå helt centralt.

ANBEFALINGER

For at mindske den socioøkonomisk betingede læringsulighed skal der rettes et særligt fokus på at skabe differentierede og stimulerende læringsmiljøer i dagtilbuddet. Det pædagogiske personale skal have fokus på de enkelte børns behov og potentialer og tilrettelægge gode læringsforløb for disse børn i fællesskabet.

For at det pædagogiske personale kan løfte opgaven foreslår Formandskabet, at:

- **Professionshøjskolerne sikrer, at de pædagogstuderende uddannes i redskaber og metoder**, som kan styrke læringen og udviklingen for børn med en socioøkonomisk svag baggrund.
- **De kommunale forvaltninger stiller specialkompetencer til rådighed** for den daglige pædagogiske praksis i de geografiske områder, hvor der er mange socioøkonomisk svage børn og/eller mange etniske minoritetsbørn.
- **Kommunerne** har særlig opmærksomhed på de mest udsatte områder og dagtilbud med mange sociale udfordringer:
 - **Kommunerne gennemfører en bevidst rekrutteringsstrategi** af pædagoger og ledere for at sikre høj faglighed i de mest udsatte områder.
 - **Kommunerne indfører sociale normeringer**, sådan at der tilføres mere personale til dagtilbud med særlige sociale udfordringer.
 - **Kommunerne øger deres pædagogiske støtte til og opfølgning på kvalitet** i de mest udsatte områder.

Det pædagogisk personale skal også være dygtigere til at samarbejde med forældrene om at styrke læringsmiljøet i hjemmet. Potentialet er til stede. Vi ved, at forældrene ønsker mere vejledning fra det pædagogiske personale i, hvordan de selv kan styrke deres barns læring. Dette ønske kommer især fra de kortuddannede og tosprogede forældre.

For at styrke det pædagogiske personales samarbejde med forældre foreslår Formandskabet, at:

- **Professionshøjskolerne og udbydere af efter- og videreuddannelse** styrker det pædagogiske personale i at **vejlede** og **samarbejde** med forældre om at udvikle stimulerende læringsmiljøer i hjemmet.
- **Ministeren tager initiativ til en opsamling og formidling af** eksisterende kommunale indsatser med fokus på at styrke læringsmiljøet i hjemmet. Endvidere bør ministeren iværksætte, at konkrete lovende metoder og indsatser afprøves og evalueres.

Der er vigtigt at skelne mellem på den ene side den socioøkonomiske ulighed, der fører til et kontinuum af læringsulighed, hvor børn af ufaglærte og nogle grupper af etniske minoritetsbørn befinder sig i den ene ende og børn af højtuddannede i den anden ende. Og på den anden side de særligt socialt udsatte børn, der kommer fra familier med ringe forældreevne. Her er der tale om langt mere massive problemer med for eksempel psykisk sygdom, misbrug eller ekstrem fattigdom, og her er barnets muligheder for at udvikle sig og lære helt anderledes begrænsede.

Den socioøkonomisk betingede læringsulighed imødegås bedst med en særlig opmærksomhed på sprogstimulering mv. af de børn, der må forventes at være i risikogruppen, adgang til specialkompetencer og et massivt fokus på at udvikle læringsmiljøer både i dagtilbuddet og i hjemmet.

En sådan indsats vil også gavne de mest udsatte børn, men her kræves mere end det. Her er der brug for en MEGET tidlig indsats (allerede mens mødrene er gravide), et fokus på læringsdimensionen hos alle ressourcepersoner, der har kontakt med de sårbare familier, et samarbejde på tværs af forvaltningerne og en dyb faglig viden om læring og udvikling hos de mest udsatte børn.

ANBEFALINGER

For de særligt udsatte børn er der – ud over styrkelsen af læringsmiljøerne i dagtilbuddene – behov for en koordineret, tværfaglig og tværsektoriel indsats. I mange af disse familier er der mange kontaktpersoner inde i billedet: jobkonsulenter, familierapeuter, sundhedsplejersker, misbrugskonsulenter, psykiatere mfl. Her er det vigtigt, at alle kontaktpersoner har fokus på hjemmets læringsmiljø og på barnets læring, udvikling og trivsel. Desuden skal samarbejdet mellem de mange sociale kontaktpersoner og dagtilbuddene styrkes – og samarbejdet mellem de sociale myndigheder og dagtilbudsforvaltningerne skal ligeledes styrkes.

Formandskabet foreslår derfor, at:

- Både de studerende på **pædagoguddannelsen** og det pædagogiske personale i deres **efteruddannelse** får **viden** om og **metoder** til samarbejdet med de mest udsatte familier, og at de får en viden om, hvilken rolle de kan spille i tværfaglige indsatser.
- **Kommunerne forpligtes til at arbejde på tværs af sektorer og forvaltninger** – på tværs af sundhed, social, beskæftigelse og uddannelse – for at styrke familiens samlede ressourcer og dermed også barnets udvikling, trivsel og læring. De strukturelle og kulturelle barrierer for dette samarbejde skal identificeres og elimineres.
- **Ministeren** sammen med **kommuner** og **Sundhedsstyrelsen** tager initiativ til at undersøge og **udvikle forsøg med, hvordan sundhedsplejen i barnets første leveår**, i samarbejde med forældrene og dagtilbud, kan have et større og mere målrettet fokus på barnets læring – også i overgangen fra hjem til dagtilbud.
- **Ministeren** sammen med **kommunerne**, **Social- og Indenrigsministeriet** og **Sundheds- og Ældreministeriet** tager initiativ til at gennemføre forsøg med konkrete **samarbejder på tværs af de sociale myndigheder, sundhedsforvaltningerne og dagtilbudsforvaltningerne** om at styrke læringsmiljøet i hjemmet for de mest ressourcevage familier.

FORMANDSKABET FOR RÅDET FOR BØRNS LÆRING

Rådet for Børns Læring er et uafhængigt råd, hvis opgaver og sammensætning er fastsat i folkeskoleloven. Rådet ledes af et Formandskab, der består af Agi Csonka (formand), Stefan Hermann, Fie Lademann, Andreas Rasch-Christensen, Gitte Reimann, Charlotte Ringsmose og Anders-Peter Østergaard.

Rådet for Børns Læring skal blandt andet følge, vurdere og rådgive ministeren for børn, undervisning og ligestilling om det faglige niveau, den pædagogiske udvikling og elevernes udbytte af undervisningen i folkeskolen og om det pædagogiske arbejde med at understøtte alle børns trivsel, udvikling og læring i dagtilbud.

Rådet har også til opgave at vurdere skolers og dagtilbuds evne til at bekæmpe børns negative sociale arv, at øge integrationen af børn med anden etnisk baggrund end dansk og at inkludere børn, hvis udvikling kræver et særligt hensyn.

www.børns-læring.dk